

Begrebsnøglen til religion – teori og metode

© 2016 Carsten Lykke-Kjeldsen, Bodil Junker Pedersen, Tine Markvard Rask, Tine Overlund Roost og Hans Wagner og Systime a/s

Kopiering og anden gengivelse af dette værk eller dele deraf er kun tilladt efter reglerne i gældende lov om ophavsret eller inden for rammerne af en aftale med Copydan. Al anden udnyttelse forudsætter en skriftlig aftale med forlaget.

Forbehold

For nogle bidrags vedkommende har det været umuligt at finde frem til rettighedshaver. Såfremt vi på denne måde har krænket ophavsretten, er det sket utilsigtet. Retmæssige krav i denne forbindelse vil selvfølgelig blive honoreret, som havde vi indhentet tilladelse i forvejen.

Redaktion: Christina Egholm

Sat med: Karmina

Grafisk tilrettelæggelse og produktion: Systime a/s

Omslagsillustration: iStockphoto.com/nuvolanevicata

Trykt hos: Specialtrykkeriet Viborg

Printed in Denmark 2016

1. udgave 1. oplag

ISBN 978-87-616-7178-3

systeme

Skt. Pauls Gade 25

DK-8000 Aarhus C

Tlf.: 70 12 11 00

systeme.dk

Indho

Introduct Religiøsi Begreber

Civilr

Depri

Duali

Etik ..

Gudsc

Helge

Identi

Indefi

Kariser

Kategori

Kogni

Konve

Kvanti

Magi .

Millen

Model

Mystik

Myter

Mytete

Offer ..

Ondsk

Os-der

Privati

Ration

Religio

Religio

Religio

Religio

Religiø

Ritualt

Ritualt

Ritualt

Sekular

Socialis

Syndeb

Teodicé

Vidensl

RITUALTYPER

Ritualer er symbolske handlinger, som religiøse mennesker udfører for at ændre noget. Ritualer udføres altid på samme måde. Ved religiøse ceremonier får helt almindelige handlinger en særlig symbolsk betydning, som er anderledes end den, man kender fra hverdagen. Når buddhisten tager skoen af i templet, er det ikke kun for at undgå snavs på gulvet, men for at udvise respekt over for Buddha. De rituelle handlinger kan fremstå som meningsløse, når man ser på dem udefra. Men de giver mening, når man er en del af det religiøse fællesskab og ser ritualet indefra. Ritualer har altid et formål for den, der udfører det, og alle ritualer kan ses som kommunikative handlinger, dvs. handlinger som man gør, fordi man ønsker at kommunikere med "den anden verden", enten på vegne af et enkelt menneske eller en gruppe.

Der findes flere forskellige typer af ritualer, som på nogle punkter ligner hinanden og på andre punkter er forskellige. Lidt forenklet kan man dele ritualer op i fem kategorier:

- Overgangsritualer, der bruges, når mennesker skal gennemgå store ændringer i livet.
- Årstidsritualer eller kalenderritualer, der er bestemt af årets gang og bruges ved fx høstfest, jul, påske og pinse.
- Afværgeritualer eller kriseritual, der bruges til at modvirke forskellige slags ulykker. Det kunne være sygdom, barnløshed eller naturkatastrofer.
- Udvekslings- og tilbedelsesritualer, der bruges til at vedligeholde og forny forholdet til guderne og nogle gange til at formilde dem. Her er der ofte tale om bøn og offerhandling, hvor der gives noget til guderne.
- Kultdramaer er ritualer, hvor myten gennemspilles som en slags religiøst skuespil. De bruges til at forny verden og genskabe den ideelle orden fra religionens urtid.

Den finske forsker Lauri Honko (1932-2002) har lavet en model, der forsøger at skitsere forskellen på de forskellige ritualer. Han skelner mellem, om et ritual er fx individuelt eller kollektivt, forudsigeligt eller uforudsigeligt, tilbagevendende eller enkeltstående.

	Tilbagevendende	Forudsigeligt	Kollektivt
Årstidsritual	+	+	+
Overgangsritual	÷	+	÷
Kriseritual	÷	÷	+÷

Den danske religionshistoriker Jens Peter Schjødt (f. 1952) har også udarbejdet en model, der viser, hvordan ritualerne er forskellige. Han fokuserer mere på karakteren af den ændring, der sker, når ritualet udføres.

Klassifikation efter karakteren af tilstandsskift:

Ritualtype	Tilstandsskift
Årstidsritual	0 → 0
Overgangsritual	0 → +
Kriseritual	÷ → 0

Når den ændring, der sker, er statusforbedrende, er det en positiv tilstand (+). Hvis rituallet ikke medfører en ændret status, men blot vedligeholder eller fornyer status quo, taler man om en neutral tilstand, som er det normale. Hvis den ændring, der sker, forværrer den tilstand, man er i, er der tale om en negativ tilstand (÷).

Øvelser til Ritualtyper

1. Lav en liste med de ritualer, I kender. Prøv derefter at bestemme, om der er tale om et overgangsritual, årstidsritual, afværgeritual, tilbedelsesritual eller kultdrama.
2. Anvend Honkos model på ritualerne jul, påske, pinse, dåb, konfirmation og eksorcisme. Er rituallet tilbagevendende, forudsigeligt eller kollektivt?
3. Anvend Schjødts model på ritualerne jul, påske, dåb, konfirmation og eksorcisme, og vurder graden af tilstandsskift.
4. Vurdér styrker og svagheder ved de to modeller ved fx at sætte pilgrimsfærden eller bryllupsritualet ind i modellerne og sammenligne, hvad I får ud af det.

Læs også – Ritualtyper

- Myter (se side 66)
- Ritualteori – funktionalistisk (se side 110)
- Ritualteori – fænomenologisk (se side 114)